

3.5. Hartmut Rosa: Højteknologisk udvikling og acceleration af livets tempo³⁶

- Oplever du ofte, at du ikke har tid nok?
- Har du spekuleret på, hvorfor du ikke har tid nok?
- Er tidsmangel blevet meget udbredt blandt folk?

Når vi indtænker de foregående kapitler, er det nemt at forbinde drivkraften i konkurrencesamfundet, som Rasmus Willig taler om, samt udviklingen i infrastrukturen og kommunikationsmidler med *acceleration*, dvs. opspeedede hastigheder.

Den tyske sociolog Hartmut Rosa har analyseret det senmodernes samfunds *acceleration*. Ting skal gå stadig hurtigere. Vi lever i et højhastighedssamfund, hvis omdrejningspunkt er en kollektiv tempobegejstring.

Det ses tydeligt i den teknologiske udvikling. Teknologien sætter os i stand til at *effektivisere* vores tilværelse og *vinde tid* ved hjælp af smartere og kvikkere produktionsmetoder og hurtigere infrastruktur, for eksempel i form af sms'er, raketter og højhastighedstog.

Vores ændrede forhold til tid og sted er nogle af de områder, som den tyske sociolog Hartmut Rosa beskæftiger sig med. Han taler blandt andet om „tids-hunger“.

Tidshunger

Vi lider kollektivt af *tidshunger*, fordi der er sket en acceleration af livets tempo. Fart er et vilkår, som også præger arbejdslivet. Det er trendy at have travlt! Der er hele tiden en ny deadline, man skal nå. Nok giver teknologien os mulighed for at spare tid, men samtidig bliver vi *slaver* af alt det, vi skal nå: I det højteknologiske samfund går ting og arbejdsprocesser stadig hurtigere, og vi skal løbe hurtigt for at følge med. Dette kan give folk en nagende følelse af ikke at have nok tid.

Hartmut Rosa mener, at det, der kendetegner vores tid, er, at ting ikke længere har sin tid. I gamle dage sagde man: „Hver ting til sin tid.“ Nu giver vi ikke tingene deres tid, fordi vi kan arbejde *altid*, gå på indkøb *døgnet rundt* i hele verden og se alle film, *hvor og når vi vil*. Intet har sin tid, og det er en af årsagerne til, at vi mangler tid.

Der kommer også konstant gode råd, vi skal følge for at leve længere, spise seks stykker frugt og grønt om dagen, være aktive i 30 minutter om dagen osv. Mere og mere skal presses ind i folks kalender.

Nok varer en graviditet stadig ni måneder, men det generelle billede er, at hastigheden øges. Det tager få sekunder for en e-mail fra Melbourne at lande i en persons indbakke i Danmark, og måske forventer afsenderen et svar straks.

Når maskinernes tempo skrues op, skal vi selv arbejde og reagere hurtigere for at følge med.

Det gælder også, når man kører i sin bil. Jo hurtigere man kører, jo mindre reaktionstid har man, og derfor skal man være så meget desto mere årvågen i trafikken. Samtidig er vi blevet vant til, at ting kan fikses på kort tid. I dag er det allerede hurtigere – og måske billigere – at købe en ny computer end at få den gamle fikset.

Skærpet konkurrence

Ligesom den danske sociolog Rasmus Willig mener Hartmut Rosa, at konkurrence præger tidsånden. Vi lever i et konkurrencesamfund, hvor konkurrence gennemsyrrer samfundet og den enkeltes liv. Det har både fordele og ulemper. Konkurrencen skærper *kampen* om de bedste stillinger, uddannelser, indkomst, prestige, forbrugsgoder, familie og den bedste partner. Ulempen er, at det er let at miste sin konkurrenceevne.

Omstilling

Individet skal være *omstillingsparat*. Arbejdsgiveren er tvunget til konstant omstilling, fordi der er gang i udviklingen. Ting ændrer sig hastigt. Vi kan ikke længere forlade os på vores erfaringer og forventninger.

Alle mennesker har behov for anerkendelse for deres arbejde og indsats, men anerkendelse kan ikke længere akkumuleres, fordi gårsdagens sejr er værdiløse i dag. Kun den, der hele tiden fornyer sig, formår at følge med og være indenfor i varmen og få anerkendelse. Hvis man ikke fornyer sig, sakker man bagud!

Vi skal hele tiden oppe os med vores kompetencer, så vi kan det sidste nye. Det gælder også inden for it-verdenen: Hvis man ikke opdaterer sin viden inden for software, kan man måske ikke betjene de nyeste programmer på ens arbejdsplads. Ligeledes skal vi have den nyeste *smartphone*. I fitnesscentre udvikles der hele tiden nye træningsformer osv.

Social acceleration

Hvis vores erfaringer ikke slår til, må vi lære nyt. For at undgå ustabilitet må vi tilpasse os de nye ting, som dukker op i horisonten med stor

hast. Dette er en væsentlig stressfaktor. Det, som før var stabilt, er i dag under forandring, ikke mindst vores sociale relationer med andre mennesker. Med sit begreb *social acceleration* mener Hartmut Rosa, at den tid, vores erfaringer gælder, mindskes.

Hvor længe ad gangen kan man forvente stabilitet i sådan noget som vennernes adresser og telefonnumre, butikker og kontorets åbningstider, priser på forsikringspolicer og telefonabonnementer, tv-stjerner og politikeres popularitet, andre folks jobsituation og parforhold?

For bedre at forstå hans pointe kan man spørge: *Kan du huske dine fem bedste venners telefonnumre, og kender du de fem populæreste tv-stjerner?* Prøv så at sammenligne, om disse ti er de samme nu som for tre år siden. Sandsynligvis vil der være tale om en stor udskiftning – som eksempel på, at ting skifter hurtigere nu end i gamle dage.

Tid, rum og afstande

Ligesom Anthony Giddens mener Hartmut Rosa, at højhastighedssamfundet har forandret vores opfattelse af tid, rum og afstande. Det opleves, når vi skal rejse. Tid er noget relativt: Nu kan man komme til London på et par timer, men skal dog bruge en halv dag på at komme fra Frederikshavn til Nakskov.

Med fly kan vi på få timer skifte kontinent, klima og kultur. Førhen bevægede man sig langsomt igennem landskaber og klimabælter, indtil man langt om længe nåede frem. Nu har højteknologiske maskiner taget over; hastigheden er forøget.

Flykabinen er et godt eksempel, forklarer historiker Dorthe Gert Simonsen: „Godt nok bevæger flyvemaskinen sig utrolig hurtigt, men når man sidder på flyet, er man i en *ikke-tid* – en kedsomhedstid, hvor man bare skal slå tiden ihjel.“³⁷

Som det ses, kan tid opleves på mange måder. Generelt er *accelerationen af livets tempo* omsiggribende. Den regulerer alle aspekter af dagliglivet, mener Hartmut Rosa. Den udøver et pres på den enkelte ved at indgyde en frygt for, at

man ikke lever op til de fremherskende, skærpede krav, som kræver mere vækst gennem konkurrence.

De psykologiske konsekvenser

Al denne acceleration betyder, at vi opfatter tiden som knap og har nemmere ved at føle os stressede. *Tidspress og stress er meget fremherskende i vor tid.* I gamle dage kunne man også have travlt, men samfundet er mere komplekst nu, og der er flere væsentlige sociale og eksistentielle ting, man skal forholde sig til. I yderste konsekvens skaber konkurrence- og vækstmanien *udbrændte* borgere. Endvidere mener Hartmut Rosa, at de nye samfundstendenser gør os *fremmedgjorte*.

Udbrændthed og fremmedgjorthed er altså ifølge ham de psykologiske konsekvenser. Fremmedgørelsen kan til syvende og sidst bevirke, at vi risikerer at glemme, hvad det egentlig er, vi gerne vil, og hvem vi er, fordi vi er optagede af at overleve i den daglige trummerum, som han kalder „hamsterhjulet“.

Løsningen synes at ligge lige for: *at sætte hastigheden ned.* Men så risikerer man at falde udenfor eller sakke bagud! Derimod er tricket at skabe sig *oaser af frirum* i hverdagen, hvor man kan holde pause fra tidspresset og ikke er tilgængelig – men har tid til ro og fordybelse, eventuelt lytte til eller spille musik eller meditere, mener Hartmut Rosa.

Statistisk set mere stress

Ifølge psykiatrisk konsulent Per Vendsborg, Psykiatrifonden, er der ingen tvivl om, at antallet af stresstilfælde er steget i Danmark de sidste

25 år. Ligeledes antallet af stressrelaterede lettere og moderate depressioner. Mere konkurrence såvel som økonomisk krise og jobkrisen har medvirket til øget stress. I de sidste 15 år er der blevet udskrevet *dobbelt så mange* serotonin-styrkende antidepressive piller („lykkepiller“): I 2000 blev der udskrevet cirka 50.000 dagsdoser. I 2015 var dette steget til 100.000 dagsdoser. Derimod synes niveauet for antipsykotiske antidepressive piller at være konstant med 10.000 dagsdoser, fortæller Vendsborg.

En anden statistik peger på, at i 2010 var 462.476 danskere på *antidepressiva*, heraf 105.000 unge mellem 20 og 39 år samt 13.118 mellem 0 og 19 år.³⁸

OPGAVE

Diskutér følgende spørgsmål:

- 1) Forklar forskellen på a) acceleration af livets tempo og b) social acceleration.
- 2) Har Hartmut Rosa ret i, at accelerationen af livets tempo egentlig fjerner os fra det liv, som vi gerne vil leve?
- 3) Er det rigtigt, som Hartmut Rosa hævder, at mennesker i senmoderniteten føler, de mangler tid?
- 4) Kunne bondekonen i 1910 ikke føle, at hun manglede tid, når hun både skulle malke, koge, sylte, bage og lave mad til familien?
- 5) Er den øgede konkurrence med til at øge hastigheden og livets tempo?
- 6) Diskutér fordele og ulemper ved øget konkurrence.
- 7) Føler du selv, at du er tidspresset og er nødt til at have *oaser af tidsrum*?